

забезпечення судово-експертних установ України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Гаспарян Серафима Геннадіївна ; Харків. НДІ суд. експертиз ім. М. С. Бокаріуса. - Харків, 2019. - 20 с.

10. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

11. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

12. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>

13. Про затвердження Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та атестацію судових експертів Експертної служби МВС : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08.02.2017 № 102 // Офіційний вісник України від 11.04.2017 — 2017 р., № 29, стор. 114, ст. 863.

14. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 : наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 № 1151 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 12.04.2016 № 419). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15>

Пиріг Ігор Володимирович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики,
судової та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Проблеми вдосконалення законодавства, що регламентує проведення експертизи неодноразово обговорювались вченими-криміналістами. Нами зверталась увага на недосконалість Закону України «Про судову експертизу». Починаючи з преамбули, у якій зазначається, що: «цей закон визначає правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності ...», хоча у назві мова йде про «судову експертизу». Зрозуміло, що різниця у поняттях «судова експертиза» і «судово-експертна діяльність» досить суттєві, тому Закон повинен мати назву «Про судово-експертну діяльність». У загальних положеннях Закону потрібно

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

обов'язково роз'яснити зміст основних термінів, що складають основу судово-експертної діяльності: «спеціальні знання», «судово-експертна діяльність», «державна судово-експертна діяльність», «судова експертиза». Також, на нашу думку, потрібно надати визначення понять: «судово-експертний заклад», «керівник судово-експертного закладу», «предмет, об'єкти судової експертизи», «зразки для дослідження». Також підлягають визначенню і детальному опису види та порядок проведення різного виду експертиз: первинної, повторної, додаткової, комплексної, комісійної [1, с. 59]. Існуючі на сьогодні недоліки Закону України «Про судову експертизу» було відмічене Е. Б. Сімаковою-Єфремян, яка зазначає, що серед науковців і практиків на сьогодні не існує єдиної позиції щодо термінологічного апарату судової експертизи, зокрема, визначення поняття судової експертизи, норм щодо первинної, додаткової, повторної, комісійної та комплексної судових експертиз; підстав для проведення судової експертизи, гарантій діяльності судового експерта тощо. Для цього авторкою запропоновано внести суттєві зміни до ст. 1 «Поняття судової експертизи», ст. 7 «Суб'єкти судово-експертної діяльності» та інших, з чим ми безумовно погоджуємось [2, с. 119-126].

Однією з суттєвих проблем правового характеру, є норма ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» щодо проведення криміналістичних експертиз виключно державними спеціалізованими установами. Зважаючи на невизначеність законодавства судова практика допускає до розгляду у судах висновки експертів, наданих у формі актів або довідок. Наприклад, такі незалежні організації, як Незалежний інститут судових експертиз або Судова незалежна експертиза України пропонують послуги щодо проведення трасологічної, почеркознавчої, технічної експертизи документів, які є традиційними криміналістичними експертизами і, згідно чинного законодавства, не можуть ними проводитись. Ми пропонуємо видалити зазначену норму та дозволити проведення всіх експертиз, крім судово-медичних та судово-психіатричних недержавним експертним установам і приватним експертам. З розвитком змагальної системи судового провадження заборона на виконання вказаних експертиз певною мірою обмежує права сторони захисту щодо обрання судових експертів.

Зважаючи на існуючі недоліки зазначеного Закону України «Про судову експертизу», було розроблено проект Закону України «Про судово-експертну діяльність в Україні» [3]. Поданий на розгляд Верховної Ради України 30.03.2017 р. даний законопроект був знятий з розгляду 29.08.2019 р. за невідомими, на наш погляд, причинами. Вважаємо цей законопроект значно досконалішим за чинний закон та наголошуємо на необхідності його прийняття з наступних підстав.

По-перше, в країні триває судова реформа, а судова-експертиза є однією із складових судової системи. По-друге, практика проведення судових експертиз, запити тих, для кого проводиться судова експертиза вийшли за межі чинного законодавства, і більше регулюються підзаконними актами, рішеннями судів та поясненнями органів виконавчої влади. Тривалий час в Україні основна кількість проведення судових експертиз припадала на державні судово-експертні установи Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ та Міністерства охорони здоров'я. Однак останнє десятиліття розвивається професійна діяльність експертів, що не є працівниками державних експертних установ. Створились приватні компанії, які об'єднали в собі експертів та фахівців з відповідних галузей знань. На даний час важливо в законодавчій площині врахувати зміни, які відбулися в роботі судових експертів за останні роки та забезпечити розвиток судово-експертної діяльності.

У законопроекті «Про судово-експертну діяльність в Україні» враховано зауваження та побажання науковців, починаючи з назви самого Закону, що відповідає його преамбулі: «цей Закон регулює суспільні відносини щодо здійснення судово-експертної діяльності в Україні, визначає правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності». Ст. 1 Закону, як того і вимагають правила законотворення, містить роз'яснення термінів, включаючи і поняття «спеціальні знання», як ключового для визначення поняття «експертиза». Однак, на нашу думку, серед термінів на вистачає таких, що вживаються у тексті самого законопроекту і є важливими для тлумачення, а саме: «експертна установа», «керівник експертної установи». Позитивним у розглядуваному законопроекті є регламентація термінів проведення експертизи, що узгоджуються з основними термінами кримінального провадження, а також визначення видів експертиз: первинної, додаткової, повторної, комісійної та комплексної. Також позитивним у законопроекті є відсутність заборони проведення криміналістичних експертиз виключно державними спеціалізованими установами, про що неодноразово наголошувалось науковцями [4, с. 135; 2, с. 124].

Прийняття Закону дозволить: встановити єдині термінологічні визначення понятійного апарату, що використовується у судово-експертній діяльності; забезпечити системний підхід до організації діяльності усіх суб'єктів цієї сфери; визначити правовий статус та межі повноважень суб'єктів судово-експертної діяльності; врегулювати питання матеріального та соціального забезпечення судових експертів.

Незважаючи на зняття з розгляду Верховної Ради України законопроекту «Про судово-експертну діяльність», позитивні зрушення у законодавчому забезпеченні проведення експертизи останнім часом помітні. 17 жовтня 2019 року набрав чинності закон, який запроваджує певні зміни у порядку здійснення кримінального провадження, у тому числі й проведення експертизи [4]. Цим законом фактично ліквідовано

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

монополію державних судово-експертних установ на проведення експертизи у кримінальному провадженні. Сторони кримінального провадження отримали право на самостійне залучення експерта для проведення експертизи без звернення до слідчого судді. При цьому доказова сила висновку, складеного експертом за замовленням сторони кримінального провадження має таку ж доказову силу, як і висновок експерта, залученого на підставі ухвали слідчого судді.

Проблемним є питання наявності дублювання окремих законодавчих актів, насамперед, КПК України та Закону «Про судову експертизу». Ми погоджуємось з думкою В. В. Арешонкова, що у КПК України повинні бути зазначено та розтлумачено основні поняття, що безпосередньо відносяться до кримінально-процесуального права. Це такі поняття, як суб'єкти кримінального процесу: спеціаліст та експерт, їх права та обов'язки; висновки експерта та спеціаліста, як джерела доказів, їх зміст; підстави призначення експертизи та порядок залучення експерта; порядок отримання зразків для експертизи. Всі інші питання, пов'язані безпосередньо з судово-експертною діяльністю, тобто організацією проведення експертизи повинні регламентуватись Законом України «Про судову експертизу», іншими законами та підзаконними актами [5, с. 198].

Список використаних джерел:

1. Пиріг І. В. Сучасні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : збірник матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф., присвяченої 150-річчю з дня народження Засл. проф. М. С. Бокаріуса (Харків, 18-19 квіт. 2019 р.). Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 58-60.

2. Сімакова-Єфремян Е. Б. Про необхідність удосконалення законодавства щодо здійснення судово-експертної діяльності в Україні. Теорія і практика судової експертизи та криміналістики: збірник наукових праць. Вип. 19. № 1. Х.: Право, 2019. С. 118-129.

3. Про судово-експертну діяльність в Україні : проекту Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61469.

4. Пиріг І. В. Проблемні питання використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні : Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу : мат. міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5.11.2019 р.) / за заг.ред. О. Г. Рувіна, Н. В. Нестор; уклад. О. І. Жеребко, А. О. Полтавський, О. В. Юдіна. К.: КНДІСЕ Мініюста України, 2019. С. 433-437.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства: Закон України від 04.10.2019 № 187-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2019, № 50, ст. 352. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-IX>.

6. Арешонков В. В. Нормативно-правове забезпечення техніко-криміналістичних досліджень. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал. 2020. № 1 (104). С. 194-199.

Степанюк Руслан Леонтійович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики та
судової експертології
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Шевцов Сергій Олександрович,
кандидат педагогічних наук,
перший заступник директора
Харківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Якісне застосування сучасних досягнень науки і техніки з метою виявлення, вилучення та дослідження слідів кримінальних правопорушень є запорукою успіху в доказуванні у кримінальному провадженні. Сьогодні в діяльності органів Національної поліції функції спеціалістів-криміналістів на місці події та при проведенні інших слідчих (розшукових) дій у переважній більшості випадків виконують працівники підрозділів техніко-криміналістичного забезпечення, що відносяться до структури органів досудового розслідування. Зважаючи на це, слід приділяти суттєву увагу належній підготовці працівників цих підрозділів, їхньому технічному оснащенню та вдосконаленню форм і методів роботи.

Разом з цим, у даній сфері існує значна кількість проблем, що пов'язано з недостатністю досвіду діяльності зазначених вище підрозділів і фактичною відсутністю системи фахової підготовки їхніх працівників. В Україні до 2015 року тривалий час функціонувала система, коли в якості спеціалістів-криміналістів виступали фахівці Експертної служби МВС України, тобто особи, які мають рівень підготовки судового експерта. Отже, якість виконання ними функцій спеціаліста не викликала значних зауважень, але поставали питання щодо їхньої неупередженості в подальшому під час проведення судових експертиз. З метою забезпечення незалежності судових експертів і було диференційовано експертно-